

FANLARARO INTEGRATSIYANING DIDAKTIK ASOSLARI VA UNING TA'LIM SAMARADORLIGIGA TA'SIRI

Osiyo Xalqaro univetsiteti talabasi:

Mamayunusova Xumora Furqatovna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada fanlararo integratsiyaning ta'lim jarayonidagi didaktik asoslari, uning mazmuni va mohiyati yoritiladi. Fanlararo integratsiya ta'lim oluvchilarda bilimlarni tizimli va yaxlit holda shakllantirish, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish hamda mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil sifatida tahlil qilinadi. Shuningdek, integrativ yondashuvning ta'lim samaradorligiga ta'siri, o'quv motivatsiyasini oshirish, fanlar o'rtasidagi mantiqiy bog'liqlikni kuchaytirish va kompetensiyaviy yondashuvni ta'minlashdagi ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqot natijalari fanlararo integratsiyani ta'lim jarayoniga joriy etish o'quv jarayonining sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *fanlararo integratsiya, didaktik asoslar, ta'lim samaradorligi, integrativ yondashuv, kompetensiya, tizimli bilim, o'quv motivatsiyasi, pedagogik texnologiyalar*

INTERDISCIPLINARY INTEGRATION'S DIDACTIC FOUNDATIONS AND ITS IMPACT ON EDUCATIONAL EFFECTIVENESS

Abstract: *This article examines the didactic foundations of interdisciplinary integration in the educational process, revealing its content and essence. Interdisciplinary integration is analyzed as an important factor in forming systematic and holistic knowledge among learners, integrating theoretical knowledge with practical activities, and developing independent and creative thinking skills. In addition, the impact of an integrative approach on educational*

effectiveness, increasing learning motivation, strengthening logical connections between disciplines, and ensuring a competency-based approach is highlighted. The research results demonstrate that the implementation of interdisciplinary integration in the educational process contributes to improving the quality and effectiveness of learning.

Keywords: interdisciplinary integration, didactic foundations, educational effectiveness, integrative approach, competence, systematic knowledge, learning motivation, pedagogical technologies

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ИНТЕГРАЦИИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ

Аннотация: В данной статье рассматриваются дидактические основы междисциплинарной интеграции в образовательном процессе, раскрываются её содержание и сущность. Междисциплинарная интеграция анализируется как важный фактор формирования у обучающихся системных и целостных знаний, интеграции теоретических знаний с практической деятельностью, а также развития самостоятельного и творческого мышления. Кроме того, освещается влияние интегративного подхода на эффективность обучения, повышение учебной мотивации, укрепление логических связей между дисциплинами и обеспечение компетентностного подхода. Результаты исследования показывают, что внедрение междисциплинарной интеграции в образовательный процесс способствует повышению качества и эффективности обучения.

Ключевые слова: междисциплинарная интеграция, дидактические основы, эффективность обучения, интегративный подход, компетентность, системные знания, учебная мотивация, педагогические технологии

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida fanlararo integratsiya ta'lim mazmunini yangilash, bilimlarni tizimli va kompleks holda o'zlashtirishni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Axborot oqimining keskin ortib borishi, fan va texnologiyalarning o'zaro uyg'unlashuvi sharoitida alohida fanlar doirasida cheklangan bilimlar o'quvchilarning real hayotiy muammolarni hal etish kompetensiyalarini to'liq shakllantira olmaydi. Shu sababli ta'lim jarayonida fanlararo integratsiyani didaktik jihatdan asoslash va amaliyotga joriy etish dolzarb masala sifatida namoyon bo'lmoqda.

INTEGRATSIYA — bu alohida qismlar, elementlar, bilimlar yoki faoliyat turlarini o'zaro bog'lash, birlashtirish va yaxlit tizimga keltirish jarayonidir. Ta'lim jarayonida integratsiya turli fanlar, mavzular va metodlarni o'zaro uyg'unlashtirish orqali o'quvchilarda tizimli, kompleks va chuqur bilim shakllantirishga xizmat qiladi. Integratsiya natijasida bilimlar parchalangan holda emas, balki mantiqiy bog'langan va hayot bilan uzviy aloqada o'zlashtiriladi.

Integratsiya - fanlararo aloqaga, ya'ni umuman fanlar, o'quv fanlari, ularning bo'lim va mavzulari bo'yicha olingan bilimlarga tayanilgan holda o'rganilgan masalaga xos bo'lgan yetakchi g'oyalar hamda hodisalarning izchil, har jihatdan chuqur hamda serqirra ochilishi demakdir

Biror muammoning yechimini fanlararo aloqaga asoslangan holda integratsion o'rganish uchun o'qituvchi, avval maqsadni aniq belgilab olishi, o'rganiladigan materialni qayta qarab chiqishi, uning samarali o'zlashtirilishi uchun mos metodlarni tanlashi, dars jarayonini tashkil etishning shakli va zaruriy ashyolarini aniqlashi va olinadigan natijalarni oldindan belgilab chiqishi taqozo etiladi. Fanlararo aloqa xarakteridagi integratsiyalashgan darslar tizimi ma'lum o'quv fani bo'yicha yil davomidagi mashg'ulotlarning maksimal qismini tashkil etishi lozim.

Fanlararo integratsiya — bu turli fanlar mazmuni, metodlari va yondashuvlarini o'zaro bog'lash orqali ta'lim oluvchilarda yaxlit ilmiy dunyoqarashni shakllantirishga qaratilgan pedagogik jarayondir. Integratsiya

jarayonida bilimlar izolyatsiyalangan holda emas, balki o'zaro mantiqiy aloqadorlikda taqdim etiladi. Bu esa o'quvchilarda hodisa va jarayonlarni chuqurroq anglash, umumlashtirish va tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Fanlararo integratsiyaning didaktik asoslari quyidagi tamoyillarga tayanadi:

- Tizimlilik va yaxlitlik tamoyili – bilimlarni alohida faktlar majmui sifatida emas, balki yagona tizim sifatida o'zlashtirishni ta'minlaydi.
- Bu ta'lim jarayonida bilim, ko'nikma va malakalarni **o'zaro bog'liq, izchil va bir-birini to'ldiruvchi yagona tizim** sifatida shakllantirishni nazarda tutuvchi didaktik tamoyildir. Ushbu tamoyilga ko'ra, o'quv materiallari alohida va uzilgan faktlar majmui sifatida emas, balki **mantiqiy ketma-ketlikda, sabab-oqibat aloqalari asosida** beriladi. Natijada ta'lim oluvchilarda fanlar va mavzular o'rtasidagi bog'liqlikni anglash, bilimlarni umumlashtirish va ularni amaliy faoliyatda qo'llash qobiliyati rivojlanadi.
- Ilmiylik va uzviylik tamoyili – fanlararo bog'liqlik ilmiy asosda, o'quvchilarning yosh va bilish imkoniyatlariga mos ravishda amalga oshiriladi.

Bu ta'lim jarayonida o'quv materiallarini **zamonaviy fan yutuqlariga tayangan holda**, ilmiy asoslangan, **mantiqiy izchillik va ketma-ketlikda** bayon etishni nazarda tutuvchi didaktik tamoyildir. Mazkur tamoyilga ko'ra, ta'lim mazmuni fanlarning asosiy tushuncha, qonuniyat va nazariyalariga mos bo'lishi, shu bilan birga oldingi o'zlashtirilgan bilimlar bilan **uzviy bog'langan holda** yangi bilimlarni shakllantirishga xizmat qilishi lozim. Ilmiylik ta'lim oluvchilarda haqqoniy va asosli bilimlarni vujudga keltirsa, uzviylik bilimlarning **bosqichma-bosqich, izchil va mustahkam** o'zlashtirilishini ta'minlaydi

Faollik va mustaqillik tamoyili – integrativ topshiriqlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodiy faolligini kuchaytiradi.

Bu ta'lim jarayonida ta'lim oluvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish, ularni bilimlarni tayyor holda qabul qiluvchi emas, balki mustaqil izlanadigan, tahlil qiladigan va xulosa chiqaradigan subyekt sifatida shakllantirishga qaratilgan

didaktik tamoyildir. Ushbu tamoyilga ko'ra, o'quvchilar dars jarayonida muammoli vaziyatlar, ijodiy topshiriqlar, mustaqil ishlar va amaliy faoliyat orqali bilimlarni egallaydi. Bu esa ularda tanqidiy va ijodiy fikrlash, o'z fikrini asoslab berish, mas'uliyat va o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantiradi.

- Amaliy yo'naltirilganlik tamoyili – nazariy bilimlarni real hayotiy vaziyatlar bilan bog'lash orqali ularning amaliy ahamiyati ochib beriladi.

Bu ta'lim jarayonida berilayotgan nazariy bilimlarni real hayotiy vaziyatlar, amaliy faoliyat va kasbiy tajriba bilan uzviy bog'lashni nazarda tutuvchi didaktik tamoyildir. Mazkur tamoyilga ko'ra, o'quv materiallari faqat nazariy tushunchalar bilan cheklanib qolmasdan, balki ularni amaliyotda qo'llash imkonini beruvchi mashqlar, loyihalar, muammoli vaziyatlar va tajribalar orqali mustahkamlanadi. Natijada ta'lim oluvchilarda bilimlarning amaliy ahamiyatini anglash, ularni hayotiy va kasbiy faoliyatda samarali qo'llash ko'nikmalari shakllanadi.

Mazkur didaktik asoslar fanlararo integratsiyani samarali tashkil etish va uning ta'lim natijalariga ijobiy ta'sirini ta'minlashga xizmat qiladi.

Fanlararo integratsiya ta'lim samaradorligiga bir qator ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, u o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshiradi, chunki fanlararo bog'liq mavzular o'quv jarayonini mazmunan boyitadi va qiziqarli qiladi. Ikkinchidan, integrativ yondashuv bilimlarni chuqur va mustahkam o'zlashtirishga yordam beradi, chunki bir tushuncha turli fanlar nuqtayi nazaridan yoritiladi.

Shuningdek, fanlararo integratsiya kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishda muhim vosita bo'lib, o'quvchilarda muammoni kompleks hal qilish, tanqidiy va ijodiy fikrlash, muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Natijada ta'lim jarayoni samaradorligi, sifati va natijadorligi oshadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, fanlararo integratsiya zamonaviy ta'limning muhim didaktik yo'nalishlaridan biri bo'lib, u ta'lim mazmunini yangilash, bilimlarni tizimli shakllantirish va ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Fanlararo integratsiyani ilmiy asosda rejalashtirish va pedagogik amaliyotga joriy etish

o'quvchilarning intellektual salohiyati va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Bruner, J. (1960). *The Process of Education*. Harvard University Press.
2. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. Macmillan.
3. Hargreaves, A. (1994). *Changing Teachers, Changing Times: Teachers' Work and Culture in the Postmodern Age*. Teachers College Press.
4. Jacobs, H. H. (1989). *Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation*. ASCD.
5. Klein, J. T. (1990). *Interdisciplinarity: History, Theory, and Practice*. Wayne State University Press.
6. Маркова, В. В. (2008). *Психология обучения: теория и практика*. Питер.
7. Новиков, В. П., & Давыдов, В. В. (1996). *Психология развития и обучение*. Педагогика.
8. Павлова, Л. Н. (2010). *Интеграция содержания образования: теория и методика*. Академия.
9. Савицкая, И. И. (2001). *Методика формирования ключевых компетенций в учебном процессе*. Педагогика.
10. Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4–14.